

Хліб життя

АНАСТАСІЯ РЯБЧУК

15 КВІТНЯ 2020

«Ісусе, годі! Чому ти до бідних людей причепився?» – не втримуюсь я, читаючи проповідь про хліб життя в капернаумській синагозі. Ісус щойно нагодував п'ятитисячний голодний натовп двома рибинами і п'ятьма ячними хлібцями. Звісно, той натовп тепер Його шукатиме й хотітиме нових чудес! Вони прагнуть хліба і видовищ, а не проповідей.



Рафаеліно дель Гарбо "Примноження хлібів" (фрагмент фрески у церкві Сан-Антоніно, Флоренція), XVI ст.

Та ж прямо перед тим як нагодувати п'ять тисяч, у попередній главі Євангелія від Йоана, Ісус

теж учинив чудо, зціливши хворого біля купальні у Витесді, а потім так само докоряв натовпам, що ті не мають віри. «Бо якби вірили ви Мойсеєві, то й Мені б ви вірили: про Мене бо писав він! Не віривши ж його писанням – як Моїм словам повірите?» – це останні слова п'ятої глави. А ось початок наступної: «І йшла за Ним сила народу, бачили бо чуда, які вчинив Він із недужими». Вони голодні й утомлені, Ісус їх годує – і все починається заново: «Істинно, істинно говорю вам: Ви шукаєте Мене не тому, що чуда бачили, а тому, що хліб їли та й наситилися... Ви й бачили Мене, а не віруєте» (Йн 6, 26.36).

Хліб життя, світло світу, двері, добрий пастир, воскресіння і життя, дорога, виноградина, просто «Я є»... «Висока христологія» чи як це називають? Хай там як, не схоже, що перед нами син теслі з Назарета. «І обурились юдеї на Нього, що сказав був: “Я хліб, який з неба зійшов”, і говорили: “Чи то ж не Ісус, син Йосифів, що його батька-матір ми знаємо? Як же він тепер твердить: Я зійшов з неба?”» (Йн 6, 41). Навіть Його учні після слів про хліб життя нарікають: «Жорстока ця мова! Хто може її слухати?» (Йн 6, 60) – і багато з них відходить. Короткотерміновий ефект від капернаумської проповіді не дуже втішний. Це ми, християни, уже знаючи про смерть і воскресіння, маємо необхідну перспективу, щоб надати їй глибшого сенсу. Теологи століттями інтерпретують Ісусові слова, а Він очікує розуміння і схвалення від людей, які не чули ні про Тайну вечерю, ні про Голготу, ні про порожній гріб?

У Євангелії від Йоана Ісус усе знає наперед і тримає ситуацію під контролем. Здається, що Він узагалі вже давно воскрес, а чудеса – це просто привід для ще одної проповіді й нового об'явлення. Перед годуванням п'ятитисячного натовпу: «Мовив же так, іспитуючи його, знав бо сам, що має робити» (Йн 6, 6). Чи перед воскресінням Лазаря: «Я добре знаю, що повсякчас вислуховуєш Мене, тож тільки з-за людю, який ото стоїть навколо, сказав Я: щоб вони увірили, що Ти Мене послав» (Йн 11, 42).

Проте моє роздратування вказує на важливу й необхідну напругу Євангелія. Звісно, можна було записати лише Ісусові проповіді. Багато кому подобається їхня краса, символізм, багатозначність образів. Їх вивчають на уроках літератури й філософії, вишивають і обрамлюють, навіть розміщують поруч із фотографіями квітів на календарях. Навіщо взагалі ті чудеса, якщо люди все одно їх неправильно розуміють, а Ісус через це нервує? Зрештою, після проповіді про хліб життя не всі відходять, а дехто лишається – саме через Ісусові слова: «Господи, а до кого ж іти нам? Це ж у Тебе – слова життя вічного!» (Йн 6, 68). І після промови про світло світу, хоча юдеї й хапають каміння, щоб закидати Ісуса, читаємо, що, «коли говорив так, численні увірували в Нього» (Йн 8, 30).

З другого боку, можна було б не давати тих проповідей, раз люди їх не розуміють, відходять від Ісуса й навіть хочуть його каменувати. Багато кому сьогодні більше імponує син теслі з

Назарета, ніж далекий, всевідний, трансцендентний Бог. Ісус любив Своїх учнів і учениць, бідних і знедолених, що хапали Його за одяг, кричали Йому навздогін, обступали з усіх боків і не давали перепочити. Коли Його друг Лазар помер, Ісус заплакав. «Бачите, як Він його любив!» – перешіптувалися люди. Та й сюжет про нагодування п'яти тисяч лише в Йоана містить коментар, що Він «знав бо сам, що має робити», а от у Марка й Матвія основним мотивом є співчуття: тою самою фразою вони описують, як Ісус «побачив силу народу – і змилосердився над ними» (Мк 6, 34; Мт 14, 14). І щодо наступного чуда – нагодування чотирьох тисяч – двоє євангелістів однаково переказують Його слова: «Жаль мені цих людей, бо ось три дні вже, як вони перебувають зо мною, і не мають що їсти, а відпустити їх голодними не хочу, щоб, бува, не охляли десь по дорозі» (Мт 15, 32; пор. Мк 8, 2-3).

Безлюдне місце, спека, натовпи голодних і втомлених людей. І хлопчик, у якого в торбині дві рибини і п'ять ячних хлібців. Я бачу того хлопчика, відчуваю солоний запах сушеної риби, чую тишу й зосередженість юрби: та неможливо, щоб нам цього вистачило; але люди в натовпі вірять не тому, що щось можливе, а тому, що голодні. Я напевно належу до тієї категорії, якій більше подобається матеріальність чудес, ніж метафізика. Мені складно досягнути слова про світло світу, та легко уявити текстуру намішаного з Ісусової слини й пилу багна, відчути, як воно поволі засихає на повіках, охолоджуючи очі. Я б коротко відповідала фарисеям: «Глею поклав мені на очі, я вмилася, й ось бачу» (пор. Ін 9, 15). Цього достатньо, я готова відразу повірити. А дискусії з фарисеями і слова про «Я є» прогортала б і пішла далі.

Так само в історії про воскресіння Лазаря мене більше переконують нестерпно-повільні чотири дні без Ісуса, коли по сто разів підводиш очі до сонця, щоб глянути, на скільки сантиметрів воно перемістилось і як видовжилася тінь від дерева на підвір'ї. Чи слова відчаю Його найближчих подруг: «Якби Ти був тут, – мій брат не вмер би» (Ін 11, 21), – поєднання беззастережної віри («А й тепер знаю, що все, що попросиш Ти в Бога, Бог Тобі дасть») і неможливості вірити (не треба відсовувати камінь, тіло в могилі чотири дні й уже засмерділося!).

Ці два протилежні акценти, на проповідях і на чудесах, ми бачимо й серед людей, які не розуміють Ісуса. Одні відштовхуються від своїх виразних уявлень про Бога, щоб підлаштувати під них реальність. Інші, навпаки, переказують Богові свою реальність із вимогами, чекаючи, що Він підлаштується під їхні побажання. Але сюжет про воскресіння Лазаря (який можна було б назвати сюжетом про віру Марти) цікавий тим, що трансцендентне й іманентне сприйняття Бога певний час існують у Марті паралельно й не перетинаються. З одного боку, вона може впевнено відповісти Ісусові про свою «теоретичну» віру, не розуміючи, як це стосується смерті її брата. А з другого, має чітке практичне уявлення про те, як Бог мусив би відреагувати на смерть Лазаря. Ці два погляди мають десь зустрітись, і стається це у взаєминах. «Я –

воскресіння і життя... Віриш тому?» (Йн 11, 25-26) – питає Ісус Марту й мене особисто. І раптом я розумію, чому відповідаю «так» і чому вірю в інші чудеса, де двох рибин вистачило п'ятьом тисячам людей чи де, змивши багнюку з очей, можна побачити. А ще – чому ті довгі проповіді, ті суперечки з фарисеями й вагання Ісусових учнів становлять необхідну складову чудес і чому загальним мотивом усього Євангелія від Йоана можна вважати слова «А ції [чудеса] списано, щоб увірували ви» (Йн 20, 31).

Ісус ніби намагається змістити увагу з того, що Він робить, на те, ким Він є в нашому житті. Коли посеред проповіді про хліб життя натовпи вимагають: «Господи, хліба такого давай нам повсякчасно!» (Йн 6, 34) – Ісус відповідає, що хлібом життя є Він сам. Коли Марта просить воскресити Лазаря, Ісус каже, що це Він – воскресіння і життя. Коли учні приводять до Ісуса сліпого, то передовсім чують, що це Він – світло світу.

Чудеса важливі, бо голод, хвороба чи смерть – це реальність, що нас супроводжує, і в ній ми намагаємося відшукати Бога. Однак і «висока христологія» проповідей про «Я є» важлива, бо дозволяє артикулювати ту слабку і тиху віру, яка виявляється найбільшою силою, захищеною глибше за емоції, що нас переповнюють, чи за раціональні аргументи, якими ми намагаємося пояснити світ. Голодний натовп не можна наситити маленьким перекусом із торбини хлопчика, а смердюче тіло не може на четвертий день взяти і вийти з гробу. Але Ісус знає наші найглибші прагнення й об'являє Себе саме там – у кусні хліба й у сльозах за померлим.

АНАСТАСІЯ РЯБЧУК

15 КВІТНЯ 2020

Warning: count(): Parameter must be an array or an object that implements Countable in </home/kairosbo/verbum.com.ua/www/wp-includes/post-template.php> on line 284